

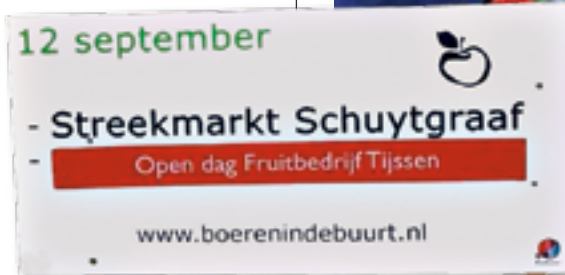
*Betrokken bewoners
vormen de succesfactor*

Gerwine Wuring
www.aerda.nl

Foto's:
Koninklijke Nederlandse
Heidemaatschappij

Boeren en participati

Grootschalige ingrepen van een uitdijende stad worden door boeren en streekbewoners vaak als bedreigend ervaren. En dat, terwijl de bewoners van een nieuwbouwwijk zich helemaal niet bewust zijn van de bedrijfsprocessen die zich op enkele honderden meters van hun nog in te richten eigen tuintje afspelen. Pas als ze alles op orde hebben beseffen ze wellicht in wat voor bijzonder gebied ze wonen. Dan is de tijd rijp om de mensen te motiveren zich te verbinden met het ommeland.

LOKALE VOEDSELSTRATEGIEËN, EEN LANDELIJKE ONTWIKKELING

Er zijn inmiddels veel initiatieven ontwikkeld om boeren en burgers, stad en platteland te verbinden op het thema duurzaamheid. Diverse grote steden in Nederland zijn actief op het gebied van zogenaamde voedselstrategieën. Rotterdam heeft

zijn project 'Rotterdam Oogst', met het doel lokale voedselketens te versterken. In Den Haag en Leiden werkt 'Gezonde Gronden' aan lokale voedselzekerheid, terwijl ook de gezondheid van boer, burger en ecosysteem op de agenda staan. Het opbouwwerk in Amsterdam Zuidoost ondersteunt al jaren de wijkbewoners bij een jaarlijks terugkerende streekmarkt op het Stadionplein, een van de vele activiteiten onder de vlag 'Proeftuin Amsterdam'. En ook 'Lekker Utrechts' wil de stedelingen zoveel mogelijk hun 'eigen boontjes te laten doppen', om de afstand van producent naar consument te verkleinen. Met als gevolg dat de regionale economie een oppepper krijgt, de werkgelegenheid in de landbouw behouden blijft en agrariërs in de stad nieuwe afzetgebieden creëren. Behalve 'Boer zoekt burger'-dagen en regiomarkten is er nu ook een handelsmaatschappij ontstaan.

Ook internationaal - denk aan Londen, Rome, Toronto, Chicago en Havana - mikken steden op een duurzame voedselvoorziening, onder andere om problemen met overgewicht, klimaatverandering,

buren: de groene emaatschappij

verstedelijking en voedselverwoestijning tegen te gaan. Zelfs de het gezin Obama en de Engelse koningin Elizabeth hebben hun eigen groentetuin, waar schoolkinderen uit de buurt weer leren tui- nieren en hoe ze gezond kunnen eten. Dit alles ge- beurt niet om de arme boeren te redden, maar van- uit duidelijk stedelijk geformuleerde vraagstukken rond duurzaamheid en gezondheid, verbondenheid en leefbaarheid, educatie en bewustwording.

NIEUW: DE LOCAVOOR

Je hebt mensen die alles eten en dus ook vlees. Anderen zijn kieskeuriger en sommigen van hen zijn uit idealisme vegetariër. Sinds kort kaan aan het lijstje met omnivoren, carnivoren en herbivo- ren de locavor of streeketer worden toegevoegd: mensen die doelbewust kiezen voor 'voedsel van nabij'. Producten die verser zijn, meer smaak heb- ben en minder kilometers hebben afgelegd. Dat scheelt in de CO2-puntentelling én in de leeg- loop van het platteland. Steeds meer boeren en hun burens in de steden profiteren hiervan: een welvarend platteland begint in de stad! Aldus het Netwerk Platteland, dat hiertoe leergemeenschap- pen of Communities of Practises voor organiseert (www.netwerkplatteland.nl).

EXPERTMEETING - BOEREN IN DE BUURT VAN EEN NIEUWBOUWWIJK

In Arnhem biedt de Vinexwijk Schuytgraaf straks aan een paar duizend huishoudens een soort 'Arnhem in de Betuwe', aldus de verkoopbrochures. Een mooi aangrijpingspunt voor de initiatiefnemers van het project 'Boeren in de Buurt' om vanuit deze staduit- breiding relaties te gaan leggen met het omliggende platteland. En ook om te ervaren welke dynamiek er

GROENE PARTICIPATIE MAATSCHAPPIJ

Een Groene Participatiemaatschappij richt zich op een wijk of stadsdeel en aangrenzend regio. Uitgangspunten zijn: kleinschaligheid, korte lijnen, ruimte voor zelforganisatie, vrijwillige inzet en eigen initiatief. De Groene Participatiemaatschappij wordt van onderop opgebouwd, er ontstaan nieuwe netwerken die zich bezighouden met de vraag wat stad en platteland elkaar te bieden hebben. Burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en lokaal bestuur werken samen. De deelnemers vormen een samenwerkingsverband waarbij ieder een bepaalde hoeveelheid 'durfkapitaal' inzet. Dat kan geld zijn, maar ook tijd en kennis, passend bij de aard en capaciteit van deelnemers. De collectieve winst bestaat uit een toename van leefbaarheid en gezondheid in de stad en op het platteland.

nodig is om ook hier succesvolle contacten aan te gaan. De initiatiefnemers, Movisie en de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, organiseerden april 2010 een expertmeeting om de ervaringen van deze pilot voor een Groene Participatiemaatschap- pij (zie kaderstukje) tegen het licht te houden. We zullen hierna op de bevindingen ingaan.

SUCCESSFACTOR: BETROKKEN BEWONERS

Maart 2009 treffen nieuwe wijkbewoners een aan- tal boeren om een start te maken met het project

'Boeren in de buurt Schuytgraaf'. Een streekmarkt en haar aanloop werden ingezet als middel om mensen met elkaar in contact te brengen en ze actief te krijgen vanuit hun betrokkenheid bij de eigen leefomgeving. Dankzij de grote inzet van met name de boeren van de agrarische natuurvereniging en een paar handenvol wijkbewoners is het gelukt om dit te realiseren. Zes werkgroepen waren in de weer om de plattelandshistorie van de wijk boven water te halen, wandel- en fietsroutes uit te zetten en de start te maken voor een 'Kunst op het erf'-project. Met als uiteindelijk resultaat een succesvolle streekmarkt met zo'n 1.200 bezoekers die de boeren uit de buurt hebben ontmoet, van hun streekproducten hebben geproefd en ermee konden koken. Velen hebben op volgeladen huifkarren een bezoek kunnen brengen aan enkele boerderijen in de buurt.

DE FACTOR TIJD EN HET SLECHTEN VAN DREMPELS

Willen boeren en burens elkaar ontmoeten dan is allereerst van belang dat er fysieke mogelijkheden zijn: hetzij op de fiets, door middel van een bankje of een bedrijf dat je bezoeken kunt en waar je zuivel of fruit kunt halen. Ook de jaarmarkt leende zich daar vroeger voor. Voorwaarde daarbij is een vroegtijdige aanleg van de infrastructuur van fietsen wandelpaden, ontsluitingswegen naar het buitengebied, als je het belangrijk vindt dat die twee werelden elkaar leren kennen.

Voor de Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij Schuytgraaf (GEM) geeft de ligging van de wijk (in een aantrekkelijk buitengebied) meerwaarde aan de stadsuitbreiding: 'Schuytgraaf - het Arnhem in de Betuwe'. Desondanks bleek de aanleg van kleinschalige ontsluiting naar dit omliggende gebied soms op voorhand moeilijk te regelen, door allerlei planologische en infrastructurele of logistieke beperkingen. Zo werd het Bruggetje

Schuytgraaf, dat het mogelijk maakt dat bewoners van Arnhem-Zuid in Park Lingezege het nieuwe ommetje Schuytgraaf kunnen lopen, pas dit jaar geopend. Dat werkte belemmerend op vroegtijdige spontane ontmoetingen tussen boeren en de buurt. Niet alleen voor de mens, maar ook voor het planten en dierenleven is het zaak om een goede ontsluiting te creëren tussen stad en ommeland. De zogenaamde ecologische verbindingzones kunnen oude en/of nieuwe natuurwaarden in de wijk verbinden met natuurelementen in het landelijk gebied.

De natte ecologische verbindingzone op de rand van de wijk Schuytgraaf komt echter in conflict met de belangen van de nabij gelegen kassen in het buitengebied, voor wat betreft de grondwaterstand. Het is een strijd die zich tussen instituties en boeren afspeelt, onder de ogen van stadsbewoners die daar veelal geen weet van hebben. De vraag is: Hoe kun je eigenaarschap en betrokkenheid van belanghebbenden opschalen naar omwonenden? In de projecten die bijvoorbeeld rond de Pergolabedrijven werden opgezet zijn burgers actief en betrokken bij het reilen en zeilen op een boerenbedrijf. Dit kan variëren van een jaarabonnement op de zelfpluktuin tot het samen met de boer beslissen over het teeltplan, de prijsvorming, de boekhouding en de risico's van het bedrijf.

Jan Huygen, een ondernemende boer op de Eemlandhoeve in Bunschoten en spreker op de expertmeeting, heeft zo zijn eigen methoden om stad en platteland in een nieuw verband aan elkaar te koppelen. Hij gaf bij de opening van de grote woontoren op de rand van Amersfoort een verrekijker cadeau aan de eerste bewoners. 'U heeft een beter uitzicht op mijn land dan ikzelf; zo kunt u de velden een beetje in de gaten houden. Als er in de wei een koe moet kalven verwacht ik graag een telefoontje van u.'

Het is zaak om aandacht te hebben en te houden voor de motieven en belangen van betrokken par-

tijen. Zeker bij de start van stad/land-initiatieven is het dus nodig tijd en ruimte te geven voor wederzijdse verhalen en intenties. Om vervolgens samen te constateren waar gemeenschappelijkheid gevonden kan worden om op in te spelen.

DE ECONOMIE, DE MARKT ALS ONTMOETINGSPLEK

Om aan de slag te kunnen met de verbinding tussen een nieuwbouwwijk en het omringende platteland is de economische invalshoek essentieel. De kunst is om vernieuwende formules aan te boren. In de aanloop naar de streekmarkt organiseerden de Schuytgravers een bedrijfsbezoek aan een melkveehouderij. Daar werd onder andere duidelijk dat het veevoer deels bestaat uit de weer in de kringloop gebrachte, vermalen voedingsmiddelen die bij de supermarkten hun uiterste houdbaarheidsdatum gepasseerd zijn. Dus koeien die onze Snickers en Marsen eten.

Ook Jan Huygen laat bezoekers kennismaken met tal van kringlopen op zijn bedrijf. Daarnaast heeft hij als de meest 'verbrede' boer van de streek een afspraak met zijn buurman, die het grootste melkveebedrijf in Eemland, de Eemland Dairy runt. De groepen die op de Eemhoeve ontvangen worden, kunnen ook een kijkje nemen bij dit compleet computergestuurde, moderne landbouwbedrijf. Visie, durf, onafhankelijkheid en creativiteit zijn dus onmisbaar, in het zoeken naar kansen en mogelijkheden voor het betrekken van (nieuwe) partijen. Zijn er mogelijkheden om arrangementen aan te bieden om zo aan maatschappelijke betrokkenheid te werken? Zijn er ontwikkelingen in beleid (bijvoorbeeld dat Arnhem milleniumstad wil worden) waar je op kunt inspelen? Maar denk ook aan minder voor de hand liggende partijen zoals arbeidsmigranten of zzp'ers die een rol kunnen spelen of bijvoorbeeld een welzijnsorganisatie voor ouderen.

Henk Mulder, veehouder die aan de Drielse Rijndijk een 'Melk Drive', een zelftapautomaat voor passanten heeft staan: 'Economisch gezien heb ik het voor mijn bedrijf niet nodig om de aansluiting te maken met de stad, met deze nieuwe wijk. Toch zie ik kansen; het is belangrijk dat stadsmensen weet hebben van hetgeen zich afspeelt in hun achtertuin. Het geeft ons een 'license to produce'. Het begrip van de buurt, van onze nieuwe burens is nodig voor de gehele agrarische sector. Daarom maak ik ruimte voor mensen om mijn bedrijf te bezoeken, werk ik mee aan een streekmarkt, geef ik als boer prioriteit aan een maatschappelijke betrokkenheid jegens de samenleving.

DOORZETTINGSVERMOGEN

En tja, dat handjevol boeren, bewoners en begeleiders in en om Schuytgraaf dat in april tevreden terugkeek zal zich realiseren dat ze een kleine schakel zijn in grote maatschappelijke processen. Processen die tijd en aandacht blijven vragen om het ongewone te vervlechten met het gangbare. Grote ontwikkelingen verlopen in kleine stapjes via mensen die iets willen. Zo hoorden we Henk Mulder het voornemen uitspreken binnenkort eens bij Jan Huygen op bedrijfsbezoek te komen. En werkt het wijkplatform nu aan een Groene Kansen Kaart. Een digitale websitekaart waarop een overzicht te vinden is van landwinkels, kaasmakers, fruittelers, liefst op fietsafstand en bereikbaar langs mooie fiets- en voetpaden. Door streekproducten te stimuleren werken we mee aan het creëren en in stand houden van een duurzame groene leefomgeving.

SPONSOREN PROJECT SCHUYTGRAAF

Het project Schuytgraaf werd mede mogelijk gemaakt door de (financiële) ondersteuning van MOVISIE en de Koninklijke Nederlandsche Heidedaatschappij, tevens initiatoren van dit project en dankzij VSBfonds, Rabobank Arnhem e.o., Provincie Gelderland, Stichting Rijnstad, Gemeente Overbetuwe, GEM Schuytgraaf, Dieben & Meyer Communicatie, wijkplatform Schuytgraaf en de bewoners van en de boeren rondom Schuytgraaf.

Literatuur:

Wiel, H. van de: Buurt de boer op - Markt verbindt stad en land - Groene Participatiemaatschappij helpt; Movisie Utrecht, 2007.

Remmers, G. en Pijnenburg, B.: Een welvarend platteland begint in de stad - Aanbevelingen van de Community of Practice 'Naar een nieuwe generatie stad/landrelaties'. Netwerk Platteland, 2009.

Nuttige links:

www.boerenindebuurt.nl
www.proeftuin.amsterdam.nl
www.lekkerutregs.nl
www.eemlandhoeve.nl
www.movisie.nl
www.knhm.nl

Door streekproducten te stimuleren werken we mee aan het creëren en in stand houden van een duurzame groene leefomgeving. Dat kan onder andere door bewust de verbinding te zoeken met ons ommeland.